

4. Donald J. Trump. «LYIN' TED». URL: <https://twitter.com/re-alDonaldTrump/status/709115011487178756?s=20> (дата звернення: 16.07.2020).

5. Liz Kreutz. Hillary Clinton Nicknames Donald Trump the 'Presumptuous Nominee'. URL: <https://abcnews.go.com/Politics/hillary-clinton-dubs-donald-trump-presumptuous-nominee/story?id=38945606> (дата звернення: 16.07.2020).

6. Шерман О. М. Колористика одягу в системі візуальних параметрів іміджу політичного лідера: діахронічний та синхронічний аспект. *Вісник Донецького національного університету ім. В. Стуса. Сер. Політичні науки.* 2016. № 1. С. 108-111.

УДК 116: 316.3.+572.028

Філософські науки

БОГ ЯК ПІДГРУНТЯ МОРАЛІ

Будз В.П.

*кандидат філософських наук, доцент,
докторант*

*Львівського національного
університету імені Івана Франка
м. Львів, Україна*

Гоян І.М.

*доктор філософських наук, професор,
декан філософського факультету*

*Прикарпатський національний
університет імені Василя Стефаника
м. Івано-Франківськ, Україна*

У сфері філософії, зокрема етики мислити моральні явища можна тільки на основі пошуку їх фундаментальних сутностей, зокрема шукаючи причину чи субстанцію, яка є основою функціонування відповідного явища, а в даному випадку – моралі. Але так як сутність, причина, субстанція природних та суспільних явищ і процесів не можуть бути дані у чуттєвому досвіді, то шукаючи підґрунтя явищ слід звернутись до тих філософських понять, які власне й *вказують* на сутнісні риси тих чи інших явищ.

Ті чи інші філософські поняття виражають сутнісні риси певних природних і суспільних явищ. Зокрема, наприклад, поняття «істини», як вважає Г. Будз, може бути основою для буття філософії взагалі [1]. З точки зору М. Дойчика, саме гідність є підґрунтям для індивідуального морального самовизначення [2]. На думку І. Гояна, цінності є в основі прийняття моральних і правових рішень [3]. Н. Кривда та С. Сторожук вважають, що культурна ідентичність є основою колективної єдності [4]. В. Будз зазначає, що народ, територія і культура є основою розвитку історичного процесу [5]. Також можна стверджувати, наприклад, що світогляд, є основою мотивації людської діяльності [6]. У свою чергу, в цьому невеликому дослідженні мова йтиме про поняття «Бога», яке необхідне для можливості буття моралі.

Саме поняття «Бога», як показав І. Кант [7] є в основі можливості становлення моралі взагалі. На думку І.Канта, «...поняття про божественну сутність... досконало узгоджується з моральними принципами розуму. Отож у кінцевому підсумку все ж таки лише чистий розум, але тільки в свому практичному вжитку, має таку заслугу, що те знання, яке чиста спекуляція може лише припускати, але не здатна обґрунтувати, він пов'язав із нашими найвищими інтересами, і тим зробив його хоча й не демонстративним догматом, та проте цілковито необхідною передумовою до своїх найістотніших цілей» [7, с. 463]. В такому кантівському сенсі *поняття Бога – це необхідна умова моралі*, тобто необхідна основа для того щоб практичний розум робив свої засновки щодо вирішення моральних проблем, бо дійсно, яка основа може бути гарантом істинності моральних суджень? Нею може бути або поняття Бога, а утилітарно-прагматичне задоволення і користь, але останні є надто суб'єктивними та егоїстичними щоб бути універсальними засадами моралі, оскільки задоволення, користь і смаки – це надто суб'єктивні індикатори та критерії моралі. Саме тому уявлення про Бога як про найдосконалішу, найсправедливішу, найдобрішу сутність можуть бути гарантом моральних суджень.

На наш погляд, поняття «Бога» забезпечує можливість морально-етичних відносин, власне *можливість етичного* через *онтологічний зріз* цього поняття,

який передбачає, що з необхідністю існує деяка вища, справедлива сутність, яка є гарантом моральних дій людини.

В інакшому випадку, якщо такої вищої, справедливої та необхідної сутності (Бога) не існує, то відповідно й людина є смертною, а тому немає суттєвої мотивації для того щоб здійснювати моральні дії, оскільки вони не можуть бути помічені ніким.

Саме Бог помічає моральні зусилля людини, а тому Він має повноваження здійснювати моральну оцінку дій людини. В такому аспекті для можливості моралі необхідна також віра в існування Бога, тобто людина має «включити» на рівні свого світогляду поняття «Бога» і має бути переконана в Його існуванні. Якщо поняття «Бога» не включене у світогляд людини, то відповідно моральні вчинки людини не мають своєї основи.

Література:

1. Будз Г. І. Проблема істини у філософії як можливість філософії. В: А. Ф. Карась, ред., *Тези міждисциплінарної конференції «Трансформація парадигм мислення та концепцій знання під впливом сучасних викликів у загальній, соціальній, практичній і прикладній філософії»*, (29–30 листопада 2007 р., м. Львів). Львів: ВЦ ЛНУ, 2007. С. 119–121.

2. Дойчик М. В. *Ідея гідності в історії європейської філософії*. Видання 2-ге, доповнене. Івано-Франківськ: Прикарпат. нац. ун-т ім. В. Стефаника, 2018. 394 с.

3. Hoian I. M. Axiological Aspects of Moral and Legal Decision-Making. *Anthropological Measurements of Philosophical Research*, 2019. Vol. 16. P. 66–77. DOI: <https://doi.org/10.15802/ampr.v0i16.187572>

4. Кривда Н. Ю., Сторожук С.В. Культурна ідентичність як основа колективної єдності. *International Journal of Innovative Technologies in Social Science* 4(8). 2018, Vol.2. С. 58–63.

5. Будз В. П. *Соціально-філософські погляди М.Грушевського: футурологічний аспект*. Івано-Франківськ: Місто НВ, 2003. 160 с.

6. Будз В. П., Гоян И.Н. Мировоззренческие факторы мотивации человеческой деятельности. *Социальное воспитание*. 2016. № 2 (8). С. 10–17.

7. Кант, І. (2000). *Критика чистого розуму*. (пер. з нім. та приміт. І. Бурковського). Київ: Юніверс. 504 с.

УДК 63.638.1+595.799

Природничі науки

КОМАХИ ЯКІ РЯТУЮТЬ СВІТ

Вовк Н.Г.

*викладач вищої категорії
Ірпінського національного коледжу
економіки та права*

Більшу частину живих істот на Землі складають комахи. Ними харчуються птахи, кажани і дрібні ссавці. Вони запилюють до 75% всього врожаю в світі, розпушують і збагачують ґрунт і не дають шкідникам надмірно розмножуватися. Дослідження показують, що популяція багатьох видів комах, наприклад бджіл, за останні роки суттєво скоротилися

Натуральний мед – продукт життєдіяльності квіток і бджіл. Хімічний склад залежить перш за все від його походження, природних та кліматичних умов. Мед містить близько 60 різних речовин. Головною складовою частиною всіх сортів меду є вуглеводи: глюкоза (виноградний цукор) та фруктоза (плодовий цукор). Крім того, мед має до 20% води та багато інших речовин. [1]

З літописів та легенд Україну згадують як землю, що тече молоком та медом. На жаль, поступово в Україні стає менше і першого, і другого.

Україна є на 5-му місці у світі за виробництвом продукції бджільництва й поступається лише Китаєві, Аргентині, Туреччині та США. За офіційною статистикою, в Україні нараховується майже 4 мільйони сімей бджіл. Виробляється 75 тисяч тонн меду на рік, з яких на експорт іде десята частина. Кожної весни пасічники втрачають близько 46 тисяч бджолосімей. Цьогоріч найбільше постраждали Полтавська, Рівненська та Чернігівська області.

Зникнення бджіл загрожує не тільки втратою меду, але й ставить під загрозу врожаї фруктів, овочів, ягід, горіхів та деяких злаків. Запилення